

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «Розвиток креативного мислення у дітей дошкільного віку»

Виконала: здобувачка II курсу, гр. ДО-2м спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Шніцер Оксана Самвелівна

Форма навчання: денна

Науковий керівник: **докт. філософії,
асист. Томашевська М.О.**

Рецензент: к. пед. н., доцент Гузенко О. В.

Мукачево – 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	10
1.1. Дефінітивний аналіз досліджуваної проблеми	10
1.2. Основні підходи до формування креативного мислення у дітей дошкільного віку	18
1.3. Методи активізації розвитку креативного мислення у дітей дошкільного віку	23
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	27
2.1. Критерії, показники та рівні сформованості креативного мислення у дітей дошкільного віку	27
2.2. Організація та методика проведення констатувального етапу педагогічного експерименту	31
2.3. Характеристика педагогічних умов формування креативного мислення у дітей дошкільного віку	43
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Вектори оновлення освітньої системи, які зорієнтовані на особистісне професійне зростання майбутнього педагога, знайшли відображення в законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти. Завдання професійної підготовки здобувачів вищої освіти, які визначено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період 2022-2032 років, наперекір важкій ситуації в Україні, продовжувати забезпечувати освітній процес. Важливо реформувати освітню систему відповідно до нових викликів. Саме цим стратегічним документом визначено основні пріоритетні напрями системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку. З огляду на нинішню ситуації, завдання та заходи щодо реалізації потребуватимуть трансформації, проте базові стратегічні цілі та ключові завдання залишаються і на далі незмінними. Стратегічні цілі орієнтує систему освіти на застосування внутрішніх резервів, її освітнього, наукового та інноваційного потенціалів.

Одним із найбільш пріоритетних завдань, які ставить перед собою сучасна система освіти, є формування самостійної, творчої особистості, яка вміє висувати нестандартні рішення проблем, володіє навичками самостійного пошуку, здатний діяти рішуче і вміє бачити оригінальне вирішення ситуацій як у процесі навчання, так і у повсякденності, здатний до рефлексій власної діяльності. Саме такі характеристики охоплює поняття «креативність». Ці завдання означені у таких нормативних документах у контексті з проблемою, як: Закон України «Про освіту», «Освіта» (Україна XXI ст.). Варто відмітити, що процес формування креативної особистості потребує розробки ефективних інноваційних технологій у галузі освіти, а також добору змісту й форм професійної підготовки фахівців, які сприяють ефективному розвитку креативності майбутніх фахівців в галузі педагогіки, які будуть мати можливість ефективно використовувати технології з метою формування креативної особистості вихованців.

Сьогодні ставить сучасну людину не тільки перед необхідністю адаптуватися до нових умов життя, але й активно, творчо пізнавати навколишню дійсність, впевнено діяти в непередбачуваних ситуаціях. Щоб долати труднощі, знаходити інноваційні шляхи вирішення проблем, бути успішною, людина повинна активізувати свій творчий потенціал, свою креативність. Креативне мислення виступає потужним фактором розвитку особистості, визначає її готовність до нестандартного мислення й поведінки. Творча обдарованість стає запорукою економічного процвітання й засобом національного престижу. Тому перед практичною освітою постає завдання виховання креативної особистості, здатної до творчої діяльності в різних сферах життя.

Креативність – творчі можливості особистості, які виявляються у сприйнятливості до нового, у дивергентному мисленні (тобто в знаходженні неочікуваних рішень), у здатності до пошукових дій. Відомі вчені: Г. Айзенк, А. Алейніков, М. Бердяєв, Л. Виготський, В. Лернер, А. Маслоу, О. Моляко, Г. Альтшулер, С. Лисенкова, Ю. Кулюткін розглядають креативність як основу, психологічний механізм, що зумовлює творчу активність людини для само актуалізації та творчої самореалізації у різних видах життєдіяльності.

Відтак, креативність є характерною ознакою творчої особистості, спроможної реалізувати свій творчий потенціал за власною ініціативою і з вибором відповідних засобів.

В системі освіти творчі можливості, які закладені в кожній людині від природи, мають бути розвинені та педагогічно скориговані. Заклад дошкільної освіти повинен закласти міцне підґрунтя для розвитку творчого потенціалу особистості та визначити сталий напрямок цьому руслі. Креативна освіта відповідає такій організації навчання, виховання і розвитку творчої активності, де педагог і дитина мають сприятливі умови для самореалізації, прагнуть отримати творчий продукт інтелектуальної діяльності і самостійного створення нового.

Розвиток креативності як здатності до творчості набуває сьогодні такої значущості тому, що вона є базовою якістю особистості дошкільника, її ядром, центральною характеристикою. Базова програма розвитку дошкільника «Я у світі» вперше в освітньому просторі України заявила, що креативне мислення – одна з пріоритетних ліній розвитку дошкільника.

Основним завданням розвитку креативної освіти є вдосконалення можливості дитини діяти самостійно, ініціативно, творчо. Сприяти вияву вигадки й логіки на різних етапах діяльності - у виборі мети, доборі засобів їх досягнень, способі долаття труднощів, оцінці досягнень. Розвивати в дітей критичні ставлення до оточуючої дійсності, вміння помічати життєві суперечності, виявляти інтерес до нового, надзвичайного. Виховувати зацікавленість до проблемних ситуацій, дослідництва, експериментування, спостереження, розв'язування життєвих ситуацій.

Актуальність проблеми дослідження зумовили вибір теми: *«Розвиток креативного мислення у дітей дошкільного віку»*.

Об'єкт дослідження – процес розвитку креативного мислення у дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – креативне мислення дітей дошкільного віку.

Мета дослідження: визначити та окреслити педагогічні умови розвитку креативного мислення у дітей дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати стан досліджуваної проблеми у педагогічній теорії і практиці роботи закладів дошкільної освіти;
2. Визначити критерії та показники, виявити рівні сформованості креативного мислення у дітей дошкільного віку;
3. Провести діагностику рівня сформованості креативного мислення у дітей дошкільного віку;
4. Схарактеризувати педагогічні умови формування креативного мислення у дітей дошкільного віку.

Для досягнення мети та виконання поставлених завдань дослідження було використано наступні методи: *теоретичні* – вивчення, аналіз і узагальнення психолого-педагогічної, методичної літератури для визначення сутності основних понять дослідження; *емпіричні* – діагностичні (спостереження, анкетування, тестування, використання методик).

Практична значущість роботи полягає в визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості креативного мислення у дітей дошкільного віку.

База педагогічного дослідження: Мукачівський заклад дошкільної освіти №5 Мукачівської міської ради Закарпатської області.

Матеріали кваліфікаційної роботи оприлюднено на VI Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі» (м. Мукачево, 3 листопада 2023 р.) та на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи», (м. Умань, 12 жовтня 2023 р.).

Публікації. Матеріали дослідження відображено в двох публікаціях (тезах доповідей):

Шніцер О. С., Томашевська М. О. Методи активізації розвитку креативного мислення у дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. м. Умань* (м. Умань, 12 жовтня 2023 р.). Умань: Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, 2023. С. 104-106.

Шніцер О. С., Томашевська М. О. Основні підходи до формування креативного мислення у дітей дошкільного віку *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції* (м. Мукачево, 3 листопада 2023 р.). Мукачево: МДУ, 2023. С.213-216.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (32) та доповнена трьома додатками. Текст дослідження викладено на 53 сторінках основного тексту. Загальний обсяг роботи становить 63 сторінок.

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення результатів наукового дослідження проблеми формування креативного мислення у дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти сформульовано низку концептуальних висновків.

Розвиток творчої, креативної особистості дитини – одне з пріоритетних завдань закладу дошкільної освіти. Креативна, творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Для такої особистості творча, креативна діяльність є життєвою потребою, її здібності пов'язані із створенням нового, оригінального продукту. Креативній, творчо спрямованій активності дошкільника притаманні: активність у мисленні, ініціативність, наявність певних нахилів, здібностей, інтересів, творчої уяви; небайдуже ставлення до навколишньої дійсності, здатність помічати, переживати, творити нове, сумніватися й шукати шляхи рішень, отримувати задоволення від результату й самого процесу творення; достатній рівень життєвої компетентності.

Становлення творчої особистості, розвиток її креативних здібностей у дітей залежить від гармонійного поєднання природних задатків, вагомих для конкретної дитини, мотивів діяльності та сприятливого розвивального середовища. Важливим чинником успіху є також виховання морально-вольових якостей, розвиток емоційної сфери та набуття дошкільниками певних знань, умінь, навичок, які необхідні для проявлення творчого потенціалу. Саме знання, уміння та навички – основа розвитку творчої, креативної уяви, фантазії, втілення дитячої творчості. Дитина дошкільного віку у процесі своєї діяльності активно діє і відкриває щось нове для себе, пізнає довкілля, водночас спостереження та аналіз вихователем творчих проявів дитини виявляються матеріалом для вивчення відчуття її духовного, фізичного, психічного станів та внутрішнього світу.

Творчо спрямованій активності дошкільника притаманні: активність у мисленні, ініціативність, наявність певних нахилів, здібностей, інтересів,

творчої уяви; творити нове, сумніватися й шукати шляхи рішень, отримувати задоволення від результату й самого процесу творення.

Отже, модернізація та реформування системи освіти висуває сьогодні розвиток творчої, креативної особистості дитини як одне з пріоритетних завдань національного виховання. Саме від творчих людей, які можуть досягти успіхів у діяльності, завдяки певним індивідуальним та особистим рисам, залежить розвиток нації і держави.

У результаті проведеного структурного аналізу проблематики креативного мислення у дітей дошкільної групи виділяємо в структурі наступні критерії: *ціннісно-емоційний, когнітивний, діяльнісно-практичний*. Ціннісно-емоційний критерій креативного мислення дозволяє визначити особистісну значущість реалізації креативності в процесі творчої діяльності, виявити її зміст. Виділення когнітивного критерію зумовлено тим, що згідно з поданою раніше структурою креативності особистості, для прояву креативного мислення необхідна наявність, перш за все, креативних здібностей, основу яких складають інтелектуальні здібності. Тобто розвиток інтелекту виступає своєрідною базою, визначаючого прояв і розвиток креативних здібностей (ядра креативності).

На підставі визначених критеріїв і показників схарактеризовано рівні сформованості креативного мислення у дітей дошкільного віку: високий, середній, низький.

Визначено і обґрунтовано педагогічні умови формування креативного мислення у дітей дошкільного віку: створення освітнього розвивального середовища, яке буде сприятливе для формування креативного мислення у дітей дошкільного віку; підвищення компетентності педагогів ЗДО та батьків вихованців щодо проблеми формування креативного мислення у дітей дошкільного віку.

Означені педагогічні умови доповнюють та взаємодіють між собою в освітньому процесі ЗДО.

4. Отже, узагальнений аналіз отриманих на констатувальному етапі педагогічного експерименту даних спонукає до висновку, що високий рівень креативного мислення у дітей дошкільного віку простежується у 20 % учасників, 54,3 % вихованців мають середній рівень, низький – у 25,7 % дітей дошкільного віку.

Відтак отримані відомості доводять необхідність удосконалення процесу формування креативного мислення у дітей дошкільного віку шляхом впровадження зазначених педагогічних умов.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>